

2. Данилюк І. В. Етимологія та сутнісні характеристики принципу субсидіарності. *Грані*. 2017. Т. 20. № 7. С. 130-135.

3. Квітка С. А. Принцип субсидіарності та процеси децентралізації в Україні. *Аспекти публічного управління*. 2015. - № 4. - С. 28-35.

4. Панчишин Р. І. Конституювання реформи децентралізації: проблемні питання та шляхи вирішення. *Науковий вісник Ужгородського Національного університету : серія: Право*. 2019. Т. 1. Вип. 55. С. 91–93.

5. Гладій В. Принцип субсидіарності як умова модернізації системи місцевого самоврядування сучасної України. *Evropský politický a právní diskurz*. 2015. Sv. 2 Vyd. 6. С. 101-108.

6. Грубась В.В. Реалізація принципу субсидіарності в процесі децентралізації. *Грані*. 2016. № 1. С.17-23.

7. Наливайко Л.Р., Ковбаса Ю.В. Принцип субсидіарності як один із головних принципів діяльності органів місцевого самоврядування. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Юридичні науки»*. 2015. Вип. 6. Т. 1. С. 28-31.

Д'ячкова Марія Олегівна

*к.ю.н., завідувач відділом аспірантури і докторантури
Національного університету «Одеська юридична академія»*

Сидорчук Владислав Васильович

*асистент кафедри кримінального процесу,
детективної та оперативно-розшукової діяльності
Національного університету «Одеська юридична академія»*

**ДО ПИТАННЯ ЩОДО ВКЛЮЧЕННЯ ДО ПЕРЕЛІКУ ОСІБ, ЩО
МАЮТЬ ПРАВО ПРЕДСТАВЛЯТИ ЦИВІЛЬНОГО ВІДПОВІДАЧА –
ЗАКОННОГО ПРЕДСТАВНИКА**

З метою процесуальної економії і пришвидшення відновлення порушених, внаслідок вчинення кримінального правопорушення, прав особи

в кримінальному процесуальному судочинстві передбачена можливість подавати цивільний позов. Так, «особа, якій кримінальним правопорушенням або іншим суспільно небезпечним діянням завдано майнової та/або моральної шкоди, має право під час кримінального провадження до початку судового розгляду пред'явити цивільний позов до підозрюваного, обвинуваченого або до фізичної чи юридичної особи, яка за законом несе цивільну відповідальність за шкоду, завдану діяннями підозрюваного, обвинуваченого або неосудної особи, яка вчинила суспільно небезпечне діяння. На захист інтересів неповнолітніх осіб та осіб, визнаних у встановленому законом порядку недієздатними чи обмежено дієздатними, цивільний позов може бути пред'явлений їхніми законними представниками.

Цивільний позов в інтересах держави пред'являється прокурором. Цивільний позов може бути поданий прокурором у випадках, встановлених законом, також в інтересах громадян, які через недосягнення повноліття, недієздатність або обмежену дієздатність неспроможні самостійно захистити свої права» [1].

Ми б хотіли звернути увагу на те, що інтереси неповнолітньої особи в контексті подання цивільного позову може представляти законний представник. КПК містить наступні положення стосовно зазначеного учасника кримінального провадження: «Якщо підозрюваним, обвинуваченим є неповнолітній або особа, визнана у встановленому законом порядку недієздатною чи обмежено дієздатною, до участі в процесуальній дії разом з ним залучається його законний представник. Як законні представники можуть бути залучені батьки (усиновлювачі), а в разі їх відсутності - опікуни чи піклувальники особи, інші повнолітні близькі родичі чи члени сім'ї, а також представники органів опіки і піклування, установ і організацій, під опікою чи піклуванням яких перебуває неповнолітній, недієздатний чи обмежено дієздатний» [1]. Зрозуміло, що це пояснюється відсутністю повної правоздатності неповнолітніх осіб.

Однак у випадку, якщо неповнолітня особа у кримінальному провадженні виступає у ролі цивільного відповідача, то у КПК не передбачена можливість ні бути відповідній особі відповідачем, ні представлення її інтересів законним представником: «цивільним відповідачем у кримінальному провадженні може бути фізична або юридична особа, яка в силу закону несе цивільну відповідальність за шкоду, завдану кримінально протиправними діями (бездіяльністю) підозрюваного, обвинуваченого або неосудної особи, яка вчинила суспільно небезпечне діяння, та до якої пред'явлено цивільний позов у порядку, встановленому КПК» [1].

З огляду на відсутність прямої вказівки у відповідній нормі на неповнолітню особу чи законного представника неповнолітньої особи – у правозастосовній діяльності виникають розбіжності. Одні вважають, що стосовно відповідача – неповнолітньої особи необхідно подавати позов у цивільному судочинстві (що нами вважається неприйнятним, оскільки втрачається оперативність відновлення порушених прав особам, які постраждали внаслідок кримінального правопорушення, що тягне за собою порушення завдань кримінального провадження, закріпленого у статті 2 КПК), інші – що можна застосувати аналогію із цивільним позивачем (де передбачена можливість участі законного представника щодо захисту інтересів неповнолітніх осіб шляхом подання цивільного позову у кримінальному судочинстві).

Для того, щоб розібратися в цьому питанні і визначитись, який з запропонованих варіантів доцільніше використовувати, вважаємо за необхідне дослідити окремі норми цивільного законодавства, які стосуються питання відшкодування шкоди неповнолітніми особами. Так, що стосується відшкодування школи, завданої малолітньою особою, то: «шкода, завдана малолітньою особою (яка не досягла чотирнадцяти років), відшкодовується її батьками (усиновлювачами) або опікуном чи іншою фізичною особою, яка на правових підставах здійснює виховання малолітньої особи, - якщо вони не

доведуть, що шкода не є наслідком несумлінного здійснення або ухилення ними від здійснення виховання та нагляду за малолітньою особою» [2].

Що ж стосується відшкодування шкоди, завданої неповнолітньою особою, то: «неповнолітня особа (у віці від чотирнадцяти до вісімнадцяти років) відповідає за завдану нею шкоду самостійно на загальних підставах. У разі відсутності у неповнолітньої особи майна, достатнього для відшкодування завданої нею шкоди, ця шкода відшкодовується в частці, якої не вистачає, або в повному обсязі її батьками (усиновлювачами) або піклувальником, якщо вони не доведуть, що шкоди було завдано не з їхньої вини» [2].

Також передбачені особливості щодо відшкодування шкоди, завданої неповнолітньою особою після набуття нею повної цивільної дієздатності: «шкода, завдана неповнолітньою особою після набуття нею повної цивільної дієздатності, відшкодовується цією особою самостійно на загальних підставах. У разі відсутності у неповнолітньої особи, яка набула повної цивільної дієздатності, майна, достатнього для відшкодування завданої нею шкоди, ця шкода відшкодовується в частці, якої не вистачає, або в повному обсязі її батьками (усиновлювачами) або піклувальником, якщо вони дали згоду на набуття нею повної цивільної дієздатності і не доведуть, що шкоди було завдано не з їхньої вини. Обов'язок цих осіб відшкодувати шкоду припиняється з досягненням особою, яка завдала шкоди, повноліття» [2].

Отже, зважаючи на вищезазначене, необхідно зазначити, що в залежності від характеристики неповнолітньої особи можуть бути різні варіанти стосовно її участі в якості цивільного відповідача у кримінальному провадженні:

- малолітня особа має бути обов'язково представлена батьками або опікунами (законним представником), які мають відшкодовувати завдану малолітньою особою шкоду, якщо вони не доведуть, що шкода не є наслідком несумлінного здійснення або ухилення ними від здійснення виховання та нагляду за малолітньою особою. З огляду на це, нами

вбачається, що незважаючи на відсутність у КПК серед переліку осіб, які можуть бути цивільним відповідачем малолітньої/неповнолітньої особи або їх законного представника – вони можуть виступати у якості цивільного відповідача у кримінальному провадженні за аналогією права для досягнення завдань кримінального провадження;

- неповнолітня особа (14- 18 років) або неповнолітня особа, яка набула повної цивільної дієздатності (щодо неї відбулася емансипація), як ми уже визначили вони відповідають за завдану ними шкоду самостійно на загальних підставах. З огляду на це вони можуть бути цивільним відповідачем у кримінальному провадженні на загальних підставах, оскільки щодо її цивільної відповідальності відсутні будь-які особливості (крім субсидіарної відповідальності батьків або піклувальників). Можливо, що саме ця особливість не була врахована законодавцем, коли серед осіб, які своїми протиправними діями завдали шкоду, коли він виділив підозрюваного, обвинуваченого або неосудної особи. Тобто, на нашу думку категорії підозрюваний і обвинувачений в цьому випадку включають в себе неповнолітню особу (14-18 років) або неповнолітню особу, яка набула повну цивільну дієздатність, а отже вони можуть вільно виступати у якості цивільного відповідача у кримінальному провадженні.

Література:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України : кодекс України № 4651-VI від 13 квітня 2012 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>;
2. Цивільний кодекс України : кодекс України № 435-IV від 16 січня 2003 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#n5523>.